

Европейски съюз

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
„РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ„ 2007-2013

Европейски социален фонд

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО, МЛАДЕЖТА И НАУКАТА
Схема BG051PO001-4.3.04 „Развитие на електронни форми
на дистанционно обучение в системата на висшето образование„

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ПЛЕВЕН **ЦЕНТЪР ЗА ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ**

ГЕНА ГРЪНЧАРОВА
СИЛВИЯ АЛЕКСАНДРОВА-ЯНКУЛОВСКА

ГЛОБАЛНИ ПРОБЛЕМИ **НА ОБЩЕСТВЕНОТО ЗДРАВЕ**

ПЪРВО ИЗДАНИЕ

ПЛЕВЕН
2013

Настоящото учебно пособие е предназначено за студентите от дистанционната форма на обучение в специалността „Обществено здраве и здравен мениджмънт“ на ОКС „Магистър“ към Факултета по обществено здраве на МУ-Плевен.

Разглеждат се принципите, индикаторите и детерминантите на глобалното здраве, функциите на здравните системи, влиянието на факторите на околната среда, глобалните проблеми на здравето на майките и децата, тенденциите на заразните и хроничните неинфекциозни заболявания и неумишлените травми и др. Отделено е основно място на тежестта на заболяванията в глобален мащаб на основата на резултатите от трите глобални проучвания (GDB 2001, 2004 и 2010. Анализират се проблемите на здравните неравенства, демонстрирани най-силно по отношение на майчиното и детското здраве. Специално внимание е отделено на етичните и човешки права по отношение на глобалното здраве.

Глобалните тенденции на общественото здраве се анализират във връзка с реализацията на Целите на хилядолетието за развитие (MDGs) и усилията на междуправителствените, правителствените и неправителствени организации и агенции за подобряване на глобалното здраве.

От авторите

Всички права запазени, също и тези за фотомеханични копия и размножаване на електронни медии. Нито една част от тази книга, текст, фигури или схеми не могат да бъдат размножавани или предавани под никаква форма или начин без писменото разрешение на авторите на това издание.

© Гена Грънчарова, Силвия Александрова-Янкуловска автори, 2013

© Издателски център МУ – Плевен, 2013

© Печатница „ЕА“ – Плевен, 2013

ISBN 978-954-756-135-9

СЪДЪРЖАНИЕ

<i>Глава 1.</i>	Въведение в същността на глобалните тенденции на общественото здраве	9
	Необходимост от изучаване на глобалните проблеми на общественото здраве	9
	Основни понятия при анализ на глобалните проблеми и тенденции на общественото здраве	11
	Глобално здраве, международно здраве или глобални проблеми на общественото здраве.	15
	Цели на хилядолетието за развитие	21
<i>Глава 2.</i>	Здравни данни и индикатори за измерване и оценка на глобалния здравен статус	24
	Значение на здравните данни за измерване и оценка на глобалното здраве	24
	Видове здравни данни	26
	Основни индикатори за измерване и оценка на глобалните проблеми и тенденции на общественото здраве	32
<i>Глава 3.</i>	Тенденции на глобалния здравен статус	40
	Смъртността като индикатор за глобалния здравен статус и основни източници на информация за смъртността.	40
	Глобални тенденции на общата смъртност и причините за умирания	41
	Глобални тенденции на детската смъртност, неонаталната смъртност и смъртността до 5-годишна възраст	49
	Глобални тенденции на средната продължителност на предстоящия живот (СППЖ)	52
	10 факти на СЗО за глобалното здраве	53

Глава 4. Измерване на тежестта на заболяванията	56
Подходи за измерване на тежестта на заболяванията	56
Същност на индикатора DALYs	58
Проучвания на глобалната тежест на заболяванията	60
Основни резултати и изводи от проучването GBD 2010	62
Глава 5. Основни детерминанти на глобалното здраве	67
Основни понятия	67
Модел на Канадската Агенция по обществено здраве за детерминантите на здравето	68
Социален модел на Dahlgren и Whitehead – „Дъга на политиката“	72
Индивидуални детерминанти на здравето	74
Социални и обществени детерминанти на здравето	75
Социални неравенства в здравето	83
Модели за обяснение на социалните неравенства	85
Справяне с неравенствата в здравето	87
Глава 6. Демографските процеси и глобалното здраве	89
Въведение	89
Тенденции в числеността на населението в света	90
Подходи за оценка на застаряването на населението	95
Застаряването на населението като глобален проблем	100
10 факти на СЗО за застаряването на световно- то население	104
Глава 7. Исторически корени на глобалното здраве и съвременни международни организации	106
Исторически корени на усилията за борба с инфекциозните заболявания	106
Чумата и началото на здравното регулиране на заразните заболявания	108
Първи стъпки в развитието на общественото здраве	110
Появата на холерата в началото на 19-ти век	111

Съвременни международни здравни агенции, организации и дейности в областта на глобал- ното здраве	113
Стратегията на СЗО „Здраве за всички“	117
Глобалната стратегия „Здраве за всички през 21-ви век“	119
Глава 8. Етика и човешки права в глобалното здраве	121
Значимост на етичните проблеми и проблеми на човешките права в областта на глобалното здраве	121
Основни документи за здравето и човешките права	122
Глобално здраве и човешки права	124
Изследователска дейност с участието на хора	127
Нацистките медицински експерименти	128
Проучването в Таскигий, САЩ	129
Клиничните опити с AZT „кратък курс“	130
Етични изисквания в изследователската работа с участието на човешки същества	131
Оценка на етиката на изследователската дей- ност с хора	134
Изследователска работа в страни с нисък и среден доход	135
Етични въпроси при инвестиране в здравето и разпреде- ление на ограничените ресурси	137
Глава 9. Въведение в здравните системи	140
Необходимост от изучаване на здравните системи	140
Определение на понятието „здравна система“	140
Фундаментални цели и функции на здравните системи	141
Организация на предоставянето на здравните услуги	144
Нива на здравна помощ	147
Разходи на здравния сектор	148
Глава 10. Околна среда и глобално здраве	152
Значимост на околната среда за глобалното здраве	152
Основни връзки между околната среда и MDGs	154

	Основни здравни тежести, причинени от фактори на околната среда	155
	Глобалните проблеми в околната среда и здравето	160
	Климатичните промени и глобалното здраве	164
	10 основни факти за климатичните промени и глобалното здраве	164
	Планът на СЗО за действие в областта на здравето и климатичните промени	166
<i>Глава 11.</i>	Глобални проблеми на репродуктивното здраве и здравето на жените	168
	Значимост на репродуктивното здраве и здравето на жените за глобалното здраве	168
	Основни детерминанти за здравето на жените	169
	Връзка между здравето на жените и Целите на хилядолетието за развитие (MDGs)	170
	Проблемът за майчината смъртност	171
	Ролята на СЗО за подобряване на здравето на жените	174
	10 факти на СЗО за здравето на жените	179
<i>Глава 12.</i>	Глобални проблеми на здравето на децата	181
	Значимост на здравето на децата за глобалното здраве.	181
	Връзка между Целите на хилядолетието за развитие и здравето на децата	182
	Основни понятия при изучаване на здравето на децата	183
	Глобални тенденции на здравето на децата до 5 годишна възраст	185
	10 факти на СЗО за здравето на децата	192
<i>Глава 13.</i>	Глобални проблеми на заразните заболявания	195
	Значимост на заразните заболявания.	195
	Връзка между MDGs и заразните заболявания	196
	Основни понятия при изучаване на заразните заболявания	197
	Глобална тежест на заразните заболявания	198
	Глобална тежест и тенденции на ХИВ/СПИН	199
	Глобалната стратегия на СЗО срещу ХИВ/СПИН	201

	10 факти на СЗО за ХИВ/СПИН.	202
	Глобална тежест и тенденции на туберкулозата	204
	Стратегията на СЗО за борба с туберкулозата.	207
	Глобална тежест и тенденции на маларията	209
<i>Глава 14.</i>	Глобални тенденции на хроничните неинфекциозни заболявания	214
	Значимост на хроничните неинфекциозни заболявания.	214
	Глобална тежест на хроничните неинфекциозни заболявания	215
	Профилактика и контрол на хроничните неинфекциозни заболявания	217
	Стратегиите на СЗО в отговор на хроничните заболявания	218
	Глобална тежест на избрани групи неинфекциозни заболявания.	221
	Глобална тежест и тенденции на диабета	224
	10 факти на СЗО за диабета	225
	Глобална тежест и тенденции на раковите заболявания	227
	Мерките на СЗО по отношение на раковите заболявания	230
	10 факти на СЗО по отношение на раковите заболявания	231
<i>Глава 15.</i>	Глобални тенденции на неумишлените травми	233
	Значимост на неумишлените травми.	233
	Основни понятия	233
	Глобална тежест на неумишлените травми	234
	Рискови фактори за неумишлените травми	238
	Стойност и последствия от неумишлените травми	240
	Използвана литература	242

Използвани съкращения

DOTS – Кратък курс директно наблюдавано лечение

HFA – Стратегия на СЗО „Здраве за всички“

MDGs – Цели на хилядолетието за развитие

OECD – Организация за иконом. сътрудничество и развитие

ORT – Орална рехидратираща терапия

WHOSIS – Статистическа информационна система на СЗО

WHR – Доклад за здравето в света

ARVT – Антиретровирусна терапия

ИБС – Ишемична болест на сърцето

МСБ – Мозъчно-съдова болест (инсулт)

НЗС – Национална здравна служба

ПЗП – Първична здравна помощ

СЗО – Световна здравна организация

СПИН – Синдром на придобита имунна недостатъчност

ССЗ – Сърдечно-съдови заболявания

ХИВ – Човешки имунодефицитен вирус

ХНЗ – Хронични неинфекциозни заболявания

ХОББ – Хронична обструктивна белодробна болест